

PSICHODELIJA

JOS APRAIŠKOS, PRIEŽASTYS IR PAMOKOS KRIKŠ IONIJA

Psichodelikos termin pirm kart pavartojo kanadie i psichiatras Humphrey Osmond. Š žod jis taik tiems narkotikams, kurie žmoguje iššaukia s mon s išsiskleidim . Narkotinei psichodelijos grupei priklauso LSD (*Lysergic acid diethylamide*), MDA (*methylendioxyamphetamine*) DMT (*dimethyltryptamine*), DPT (*dipropyltryptamine*), marihuana (*cannabis sativa*), meskalinas (*lophophora williamsii*), psilocybinas (*psilocybe mexicana*) arba «dieviškasis grybas », ir dar kai kurie kiti sintetiniai narkotikai. Sakoma, kad jie tur tokias chemines savybes, kurios sukelian ios vizijas, paastrinan ios poj ius, apliejan ios žmog džiaugsmo ir malonumo jausmais bei mistiniais pergyvenimais. Dar daugiau. Jie palengvin tarpasmeninius santykius, pašalin nuobodul , duod geresn id j pasaulio supratim , pažadin vaizduot , atkas prasingesnes gyvenimo vertybes ir net praveri duris dievišk vizij šal . Kitaip sakant, psichodeliniai narkotikai išskleidži žmogaus s mon visomis kryptimis. Pažinimas, percepcija (laiko ir erdv s atžvilgiu), poj iai, jausmai, savivoka ir kiti psichiniai procesai, šit narkotik grup s paveikti, labai suintensyv j . Svarbiausia, betgi jie perkeli žmog ekstaz s ir mistikos aukštumas, nauj dirbtin roj .

Šiame gi rašinyje psichodelikos termin išpl šime. Jam priskirime visas tas priemones, kurios žmog bando perkelti dirbtinio rojaus debesis. Tarp j rasime alfos bang aparat lius, smegeenis smeigiamus elektrodus, erotik , men , muzik , kai kurias terapijos formas, nomadizm , okultizm , etnicizm ir net religij . N dien psichodelija, s mon išskleidžian ios priemon s, taip plaiai pasklido, kad jau galima kalb ti apie psichodelin kult r , psichodelin men , psichodelin psychologij ir net psichodelin religij . Nesisteb tina tod l, kad ji patrauk griežt j ir « žmožišk » moksl atstov d mes . M s gi d mesys bus kreipiamas bendr sias psichodelines apraiškas, j priežastis ir j gr sm , pamokas bei paskatas dabarties krikš ionybei.

1. Psichodelikos apraiškos

Antropologas Loren Eiseley kalbamas apie žmogaus evoliuciją pastebi, kad « nebereikia daugiau smegenų, dabar reikia švelnesni, tolerantiškesni žmoniai už tuos, kurie mums laimėjo grumtynes prieš ledynus, tigrus ir meškas»¹. Šitoji pastaba kaip tik ir nurodo psichodelinio žmogaus aspiraciją ir veikimo kryptį. Psichodelija nesiekia gamtos apvaldymo technikos pagalba, bet žmogaus psichos išliuosavimo tos pačios technikos sukurtais rankiais. Ji tik nori žmogų apsupti džiaugsmo ir malonumo šydu. Bet tie džiaugsmo ir meilės šaltiniai, jos supratimu, glūdi ne šalia žmogaus, bet jo viduje. Žmoguje slypi ir dangus, ir pragaras, puolos ir ginos, egoizmo ir altruizmo instinktai, kančios ir džiaugsmo jausmai. Privalu todėl mokslu ir kitomis priemonėmis vienus instinktus sulaukyti, o kitus išliuosuoti. Tokiu būdu bus išaugintas laimingas žmogus ir laiminga civilizacija. Neveltui J. M. R. Delgado, Yale universiteto medicinos fakulteto fiziologijos profesorius, ir kalba apie psichocivilizaciją². Juk karas ir kitos blogybės prasideda žmonėse sielose, todėl tose pačiose žmonėse sielose privalome pradėti ir taikos statybą. Žmogus pats savo jėgomis bandė save kontroliuoti. Jis pajėgus išsilaisvinti savo protavimo galias iš primat instinktų ir apvaldyti savo jausmus, bet tik su didėmis pastangomis ir ne visada sėkmingai. Šiandien to paties žmogaus proto ir kilnesni jausmų išliuosavimas jau galimas greitai veikiantiomis technikos priemonėmis³. Šiuo metu psichodelikos žmogus ir skiriasi nuo tradicinio krikščionio, kuris tobulumo siekė ilgą asketikos praktiką ir Dievo malonumą pagalba.

Šiuo metu techninės psichodelijos rankiai dar tebėra labai negausūs. Elektromyografai (EMG - mašina), elektroencefalografai (EEG - aparatas) ir taip vadinami alfa aparatai ir yra tie pagrindiniai psichocivilizacijos instrumentai. Jų pagalba bandoma žmones išmokyti kaip kontroliuoti savo fiziologines funkcijas: širdies plakimą (B. Engel, Baltimore), galvos skausmus ir nemigą (Th. Budzyski, J. Stoyva, Colorado), sumažinti kraujo spaudimą (H. Benson, D. Shapiro, Harvardo medicinos mokykla), pakeisti odos temperatūrą (E. Green, J. Sargent, Menninger Foundation),

¹ L. Eiseley, *The Immense Journey*, New Yorkas 1957, 144 psl.

² K. Waggoner, *Psychocivilization or Electroligarchy: Dr. Delgado's Amazing World of ESB*, žr. *Yale Alumni Magazine*, 1970 m. sausio mėn. nr. Dr. Delgado, atleistas iš Yale universiteto, savo tyrinėjimus tęsia Madrido universitete Ispanijoje.

³ M. Karlins ir L. Andrews, *Biofeedback, Turning on the Power of Your Mind*, Philadelphia 1972.

gydyti psichosomatines ligas (G. B. Whatmore, Seattle), alfa bang pagalba persikelti maloni poilsio b kl (J. Kamiya, San Francisco), prisiminti praeities išgyvenimus (W. Penfield, Montreal) ir t.t. Didžiausio d mesio, betgi, susilauk J. Delgado tyrimai⁴. Smegenyse smeigtais plonyiais elektrodais siuniamomis radijo bangomis Yale universiteto fiziologas gal jo kontroliuoti primat judesius, sustabdyti puolant buli ar mušėik beždžionin, sukelti ar pašalinti gyvulio alk, iššaukti malonumo, draugiškumo bei baim s jausmus žmoguje. Tiesa, pats Delgado prisipaž sta, kad smegen dirginimo pagalba atsiekta judesi ir jausm kontrol dar labai primityvi. Nors jis ir tiki šio metodo pažang, bet mato ir jo ribas. Sakysime žmogaus elgesio b das, kuris dar n ra « spaus-tas » smegenyse, negali b ti elektrod pagalba nei išrastas, nei per-grupuojamas. Elektriškai kutendami smegen paslaptingas zonas nepaj giame pakeisti individo politin s ideologijos, jo istorijos, tautinio lojalumo ar jo tik jimo⁵.

Griežt j moksl atstov atsarg optimizm psichodelin s technikos atžvilgiu paslepia daugiau vaizduote paremtas psicholog optimizmas. Pagal juos netrukus b si steigiami centrai, kuriuose žmon s išmoks, kaip kontroliuoti savo k n ir psichi funkcijas (B. Brown). Biochemija pasiekianti tok laipsn, kad b si nesunku paveikti žmogaus elges ir atsp ti jo veiksmus. Mokslin mis priemon mis (chemija ar elektronais) galima b si kontroliuoti valstyb s vad valdžios ir j galios pavartojim . Tokiu b du b si galima apsisaugoti nuo hitleri, Stalin, o kai kam gal ir nuo nixonu⁶. Dirginant atatinkamus smegen centrus, senukai gal si dar syk pergyventi malonius praeities momentus, kuriais jie džiaug si dar b dami jauni. Vadinasi jie gal si « santykiauti » su draugais, kuriuos jie pažino ir myl jo dar žydiniose jaunyst s dienose (Arthur C. Clarke)⁷. Pagaliau b si galima rašyti surežisuotus malonius vykius juosteles ir jomis, elektroni-niu ar kitokiu b du, maitinti žmogaus smegenis. T juosteli sukelt vaizd džiaugsmingos iliuzijos bus neatskiriamos nuo tikrov s⁸. Gal b t visai netolimoje ateityje psichocivilizacijos vaikai nešiosi elektrodus, kuriuos patys, pagal reikal, valdysi . Nešio-

⁴ Jose M. R. Delgado, *Physical Control of the Mind: Toward a Psycho-civilized Society*, New Yortas 1969.

⁵ Ten pat, 193 psl.

⁶ Žr. K. B. Clark, *The Pathos of Power: A Psychological Perspective*, žr. *American Psychologist*, 1971, 26 t., 1047-1067 psl. ir *A Fail-Safe Plan*, žr. *Newsweek*, 1973 m. kovo 19 d.

⁷ A. Clarke, *Profiles of the Future*, New Yorkas 1963.

⁸ D. C. Compton, *Synthetic Joy*, New Yorkas 1968.

tojas, sakysime, mygtuko paspaudimu gal si s pasidaryti lytiškai paj giu, kristi gil mieg , arba, pagal nor , pasilikti budriu. Kit sagu i pagalba jis gal si s sumažinti ar padidinti apetit valgiui, panaikinti skausm , gauti dr sos baim je, ar nusiramavimo si tyje⁹.

Kai technologin psichodelija dar teb ra lopšyje, tai jos narkotin sesuo pasidar daugeliui gerai paž stama bi iule. Ji, ypa prieš por met , buvo dažnu sve iu turting j puotose ir skurdži susib rimuose. Ji lank mokyklas (dar tebelanko), kareivines ir net religines apeigas. Ji stipriai naudota ir piktnaudota. Palik narkotin s psichodelijos piktnaudojim , sustosime tik prie jos pažinties su mokslininkais ir psich s gydytojais. Mat j patirtis ir studijos labiau nušvie ia miglot apraišk kont rus.

Psichodeliniai narkotikai atkreip tyrin toj d mes tik tada, kai angl rašytojas Aldous Huxley, pats išm gin s meskalin , apskelb jo teigiam tak žmogiškajai psichei, ypa religiniam žmogaus gyvenimui, kuris narkotik pagalba priart j s prie dangaus vart¹⁰. A. Huxley tvirtinimu suabejojo Oxfordo universiteto lyginam j religij profesorius R. G. Zachner. Išm gin s meskalin jis pri jo išvados, kad jame n ra nieko specifiskai krikš ioniško. Meskalino iššaukta patirtis n ra teistinis, bet psichologiškai nat ralus misticizmas. Vadinasi, kataliko profesorius nuomone, narkotin psichodelija neatidaro vart religin misticizm¹¹. Ta iau A. Huxley su narkotine psichodelija jau nebesiskyr . « Mano patirtis su Marija mane tikino, kad gyvieji gali daug padaryti, kad palengvint mirštan iojo atsiskyrim , kad žmogiškosios egzistencijos gryn fiziologin akt pakelt s moningumo, o gal net dvasingumo plotm », raš jis po savo pirmos žmonos mirties¹². Mat paskutin se jos gyvenimo valandose Huxley ir band hipnoze ir psichodeline narkoze perkelti savo žmonos atmint ir vaizduot praeities malonius vykius, kad palengvinus jos atsiskyrimo skausmus. Savo romane *Island* jis kalba apie « mokshamedicine », kuri salos gyventojuose iššaukianti reg jimus ir juos išlaisvinanti nuo mirties baim s. Tokiu b du ji galima žmones gyventi pil-

⁹ A. Rosenfeld, *Second Genesis*, 1969.

¹⁰ Aldous Huxley, *The Doors of Perception: Heaven and Hell*, New Yorkas 1954.

¹¹ Zachnerio ir Huxley gin ai šiuo klausimu yra išleisti atskira knyga: R. C. Zachner, *Mysticism: Sacred and Profane*, Oxfordas 1957.

¹² Cituota iš W. Richards, St. Grof, L. Goodman ir A. Kurland, *LSD — Assisted Psychotherapy and the Human Encounter with Death*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1972 m. 2 nr., 1211 psl.

nesne be r pes i kasdienybe. Anie « moksha » vaistai yra ne kas kita, kaip anks iau min ti chemikalai. Pats Huxley, antrosios žmonos liudijimu, kelias valandas prieš mirt papraš LSD. Jis mir v žiu 1963 m.

A. Huxley p domis pasek jaunas ir talentingas Harwardo psichologas Timothy Leary. Jis tik jo, kad narkotin psichodelija esanti Promet jaus dovana pasauliui paklydusiam materializme, godume ir nesantaikoje. Už šitas dovanas Harwardo « Promet jus » atsid r kal jime ¹³. O jo si lyta psichodelin s ugnies palaima pasauliui dar teb ra labai abejotina. Ta iau su Leary pasišalinimu narkotin s psichodelijos eksperimentai Harwarde nepasibaig . Verta, pavyzdžiui, pamin ti gydytojo W. N. Pahnke Didžiojo penktadienio bandymas^{13 14}. Bandomieji buvo protestant teologijos studentai dalyvav Didžiojo penktadienio pamaldose ir po to gav psilocybino doz ¹⁵. Skirtumai tarp grupi buvo pastebimi net po 6 m nesi . Gavusieji narkotik paliko jautresni kitiems žmon ms, parod daugiau susidom jimo ir r pes io juos supantiems vykiams ir dalykams.

To paties A. Huxley patarimu, kad narkotine psichodelija lengvintume mirštan i j atsiskyrim , vis labiau pradedama sekti. vairose USA medicinos mokyklose ir lignonin se m ginama nustatyti psichodelijos tak nepagydomiems v žio ligoniams. E. Kast, S. Cohen, W. Richards, St. Grof, L. Goodman, A. Kurland, bene bus vieni iš charakteringesni j ši bandym praved j ¹⁶. Bandymams parenkami liginiai skyr si amžiumi, lytimi, religija ir kitomis savyb mis. Ta iau visi jie buvo šiam vykiui paruošti, užmezgant glaudžius ryšius su terapeutu, sudarant pasitik jimo atmosfer . Tai paprastai atsitikdavo po ilg diskusij gyvenimo filosofijos ir tarpasmenini santyki klausimais (ypa su jiems reikšmingais asmenimis). Tik po to liginiai gauna LSD ar kitok psichodelin narkotik . Sakoma, kad daugumos (apie 70%) nuotaika pasikeitusi pozityvia linkme. Ligonys prad j ži r ti mirt kaip per jim kit egzistencijos plotm . Pasirod s gilus tik jimas

---

¹³ Leary kolega, to paties fakulteto profesorius, R. Alpert, pasitrauk s iš Harward, tapo jogos mokytoju Indijoje. Dažnas kalb tojas Jungtini Amerikos Valstybi universitetuose. Paskutiniaiais metais gr žo JAV.

¹⁴ Šis bandymas pla iau atpasakotas ir paaiškintas W. Houston Cl ark knygoje *Chemical Ecstasy, Psychedelic Drugs and Religion*, New Yorkas 1969, 77-78 psl.

¹⁵ Bandomoji ir kontroliuojanti grup s tur jo po 10 student .

¹⁶ Žiur., W. Richards, St. Grof, L. Goodman ir A. Kurland, *LSD — Assisted Psychotherapy and the Human Encounter with Death*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1972 m 2 nr., 121-150 psl.

galutin visos k rinijos vienyb , kurios dalimi jie patys pajut bees . Pasikeitusi vertybi skal ir gyvenimo perspektyva. Ambicija, pasisekimas, pinigai, užimama vieta bei valdžia pasirod absurdiški. Tokia nepagydomo v žio ligoni m stysena bei jau-sena pasilikusi iki pat mirties. Ta iau ar šitokioje sukilnintoje paži roje gyvenim ir mirt reikalas eina apie chemijos iššaukt iliuzij , ar apie objektyvios tikrov s žvalg , tyrin tojai sau galv nekvaršina. «Ar aprašytieji s mon s pasikeitimai tur t b ti laikomi gaillestinga sav s apgaule, ar gilia gamtos ir žmogaus pri-gimt žvalga, yra tik akademinis klausimas»¹⁷. Vadinasi mokslī-kiems siel gydytojams ner pi; ar psichodelin je kontempliacijoje užtikta dievyb ir gyvenimo amžinyb yra tikri dalykai, ar ne. Jiems tik r pi, kad ligoni paskutin s dienos pasidaryt pakelia-mesn s ir j mirtis priimtinesn . Kitaip sakant, jiems svarbi ligo-nio savijauta (subjektyvinis pergyvenimas), ne objektyvi tikrov .

Gausiai studijuojama ir psichodelini narkotik paveika svei-kiems (bent fiziškai) žmon ms. B dingiausiai šitoki tyrin toj grup s atstovais reikia laikyti Stanislov Grof ir Walter Pahnke¹⁸. Marylando psichiatri ni tyrim centro ved jas Grofas pats asme-niškai yra praved s virš 2600 LSD sesij ¹⁹. Jis naudojo taip pat ir meskalin , psilocybin , DPT (*dipropyltryptamine*) ir MDA (*methylendioxyamphetamine*). « Gvin jos kiaulyt mis » jis pasirenka emocinius ligo nis, prie psichoz s rib priart jusius individus, šizo-frenikus, lytinius iškryp lius ir narkotikus. Savanoriškai bandy-mams pasidavusi tarpe randame psichiatr , psycholog , student , tapytoj , skulptori , muzik , filosofi , mokslinink , dvasiški ir net teolog . Pastarieji interesavosi psichodelin s patirties mistin mis-religin mis apraiškomis. Dr. Grofo nuomone psichodeliniai nar-

¹⁷ Ten pat, 146-47 psl.

¹⁸ domios j studijos: W. Pahnke, *Implications of LSD and Exper-imental Mysticism*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1962, 69-102 psl.; St. Grof, *Varieties of Transpersonal Experiences: Observations from LSD Psychotherapy*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1972 m. 1 nr., 45-80 psl.

¹⁹ Paskutini j bandym išvadose sakoma, kad LSD nesužaloj s gyvo organizmo chromozom nei nedar s jokios pastebimos žalos genams. Tod l nes pagrindo uždrausti saikingus grynos LSD priži rimus bandymus (iš-skyrus n š ias moteris) : N. I. Dishotsky, ir kiti, *LSD and Genetic Damage*, žr. *Science*, 1971, 172 t., 431-440 psl. Yra ir kitoki nuomoni apie fizines psichodelijos žalas organizmui. Pavyzdžiui, medikai A. Malcolm, F. A. Demsworth, H. Kalant tvirtina, kad marijuana esanti fiziškai kenksminga žmogaus organizmui.

kotikai gal t pasitarnauti psichologijos mokslui ir pa iam žmogui. Pirmuoju atveju psichodelin chemija lyg koks mikroskopas nušviest paslaptinguosius žmogaus psich s labirintus, leisdama juose pamatyti tai, ko nuoga akis pasteb ti ne stengia. Antruoju gi atveju ji pad t išsiskleisti žmogiškos s mon s potencialui²⁰. Iš ties Grofas ir tvirtina, kad jo bandom j s mon s ir išeinan ios iš *ego* rib bei laiko ir erdv s r m . Gi j jausmai išsiliej « okeanin » ekstaz . Šis s mon s skleidimasis, Grofo tvirtinimu, perein s tris klinikinius tarpsnius : pragar , skaistykl ir dang arba atgimim . (B damas psichoanalitiku, psichodelin s terapijos vyksm jis dar palygina su gimdymo procesu). Pirmame tarpsnyje žmog apsupanti amžina baises, beviltiškumas ir beprasmyb . Pasaulio ir asmens egzistencijos apsigaubian ios absurdo šydu. Metafizin vienatv ir kalt s pajautimas darosi nebepakeliamas. Siela, kaip krikš ioni mistikai sakyt , gyvena gl džioje nakties tamsoje. Antrame laipsnyje tarp beviltiškos kan ios prasimuš s ir vilties džiaugsmas, šalia agonijos prasikal ir ekstaz s diegai. Paprastai šitie abu tarpsniai yra lydimi ir fizinio skausmo apraišk : galvos spaudimo, prakaito, v mimo, k no virp jim , konvulsij ir t.t. Pagaliau tre iame psichodelinio gydymo tarpsnyje « ligonio » pasaulis apsiliej s žavingomis spalvomis. Išsigelb jimo, nugryninimo bei meil s nuotaika pagauna psichodelin « dang » patekus žmog . ia vyksta ir vertybi persigrupavimas. Sakysime, ir jiems kaip ir nepagydomiems v žininkams, turtas, prestižas, garb ar aukštos vietos pasirodo neberekšmingi dalykai.

Dr. Pahnke LSD tyrin jimuose aprašyta patirtis, atrodo turi visas autentiško misticizmo psichologines žymes: vienyb (poj i ir individualyb s pajautimas išnyksta, objekto-subjekto skirtumas empirin je plotm je pradingsta), objektyvum ir realum (galutin s tikrov s betarpišk , ne s vokin pažinim), laiko ir erdv s peržengim , sakrališkumo jausm (pagarbi baim *mysterium tremendum* akyvaizdoje), gili , pozityvi nuotaik (džiaugsm , meil , palaim , ramyb), paradoksiškum (aristotelin s logikos d sni pažeidim , pilnesn supratim už logikos ir s vokinio proto rib), pergyvenim neišsakomum turimais lingvistiniais simboliais, praeinamum ir, pagaliau, pozityv laikysenos ir elgsenos pasikeitim ²¹.

Kiti tyrin tojai, kaip, pavyzdžiui, psichologas H. L. Barr ir

²⁰ St. Grof, *Theoretical and Empirical Basis of Transpersonal Psychology and Psychotherapy : Observations from LSD Research*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1973, 1 nr., 15-53 psl.

²¹ W. N. Pahnke, *Implications of LSD and Experimental Mysticism*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1962, 69-102 psl.

medikas R. J. Langs, sud tinga metodika pravestais bandymais aprašyt psichodelini apraišk nepaneigia, bet tik jas susiaurina. Jie pri jo išvados, kad LSD reakcija seka ir prasmingai rišasi su esama asmenyb s strukt ra. Žinant tod l asmenyb s psichologin audin galima es atsp ti ir jos atliep psichodelini narkotik poveik . J eksperimentuose kiekvienas individas reagavo pagal savo psichin s apsaugos sistemos stiprum , pažinimo stili ir kitus asmenyb s strukt ros aspektus. Užtat stipr s, psichologiškai subrend , jautr s, lankstaus b do asmenys patiria Grofo aprašyt okeanin ekstaz . Gi žmon ms, kurie neturi lanks i apsaugos mechanizm , lengvo pri jimo prie pirmini pas mon s proces , tie patys psichodeliniai narkotikai gali atnešti daug sunkum , bei padaryti daug žalos ²². Vadinasi, jei šitos išvados yra teisingos, tai chemin s psichodelijos gydomasis veiksmingumas b t labai ribotas. Tuomi ta iau, jai dar nepaneigiama galia iššaukti mistinius pergyvenimus tam tikruose individuose. Humanistin s psichologijos k r jui A. Maslowui jau prieš dešimt met « pasidar visai aišku, kad tam tikri narkotikai, psichodelikais vadinami, dažnai iššaukia ekstaz (*peak experience*) tinkamuose žmon se ir tinkamomis aplinkyb mis » ²³. Kitas psichologijos moksl šulas G. Murphy irgi laiko chemin psichodelij tinkama s mon s prapl timo priemone ^{24 25}.

Šiuo metu psichodelij reiškiasi ne tik chemin mis bet ir erotin mis formomis. Kaip narkotika taip ir erotika rado pripažinim mokslo staigose ir visuomen s akyse. Kai, beveik prieš 30 met , lytinio tyrim instituto ved jas Alfred Kinsey ir jo bendradarbiai prad jo apklausin jimus apie intym lytin gyvenim , visuomen je kilo protest audra. Tuo tarpu, 20 met v liau, W. H. Masters ir V. E. Johnson (dabar ponia Masters) mus laboratorijoje studijuoti lytinio akto fiziologines detales, susilaukta menko visuomen s pasipiktinimo. Šitiems bandymams, tyrin toj nustebimui, nebereik jo samdyti prostitu i . Akademin je bendruomen je ir pagarbioje visuomen je atsirado pakankamai savanori . N dien vakar pasaulyje, išskyrus mažas Airijos saleles, nebेलiko J. C.

²² H. L. Barr ir R. J. Langs, *LSD: Personality and Experience*, New Yorkas 1972, 164-165 psl.

²³ A. H. Maslow, *Religion, Values and Peak Experiences*, Columbus, Ohio, 1964, 27 psl.

²⁴ G. Murphy, *Human Psychology in the Context of the New Knowledge*, žr. *Main Current*, 1969 m. kovo-balandžio m n., 69 psl.

²⁵ J. C. Messenger, *The Lack of the Irish*, žr. *Psychology Today*, 1971 m. vasario m n.

Messengerio aprašyt sekso puriton ²⁵. Mažai kas, net ir katalik tarpe, stebisi ar piktinasi be formali vedyb drauge gyvenan iomis poromis. Šis paprotys vis labiau prigyja student tarpe. Daniel Yankelovich apklausin jimai rodo, kad 1969 m. 43% universitetinio jaunimo pritar didesnei seksualinei laisvei. 1973 m. šis procentas pakilo iki 63 %²⁶. Grupinis seksas, keitimasis partneriais, žmon mainai jau neb ra turting j privilegija. Vieni tokio gyvenimo stiliaus griebiasi moteryst s nuobodulio ver iami, kiti utopin s iliuzijos suvilioti tikisi pagerinsi pasaul , panaikindami moteryst s «nuosavyb » bei lytin ekskluzivizm ²⁷. Pagaliau homoseksual dr sa išeiti viešum , reikalaujant sau lygi teisi , taip pat rodo, kad žmonei laikysena seksualini klausim atžvilgiu pasidar tiesesn ir atviresn . Iš to visgi negalima daryti išvados, kad paži r laisvumas bei lytinio elgesio norm lankstumas jau savaime reikšt dorin nuosmuk .

Taip vadinamoji lytin revoliucija, kaip ir kiekviena visuomeninio gyvenimo kaita, turi savo teoretini grind j , pranaš bei aiškintoj . Tokiais, erotin s psichodelijos pranašais reik t laikyti Wilhelm Reich, Herbert Marcuse ir Norman Brown. Jau senokai Reichas, ne Freudas, rodin jo, kad autentiškas ir laisvas asmuo pasirodysis tik tada, kai visuomen s nukalti šarvai suvarž seks b si sulaužyti, kai *eros* išsivaduosi s iš *superego* priespaudos²⁸. Marcuse gi mano, kad nepritekliaus civilizacija pavert žmog darbo rankiu. Užtat pertekliaus civilizacija privalo žmogaus k n padaryti malonumo priemone. Juk žmogaus gyvenimo siekis ir es s jo pogeidži bei nor patenkinimas. Seksas ir yra vienas iš pa i stipriausi protingosios b tyb s potroški ²⁹. Tuo tarpu N. Brown bando keisti pasaul poetin s vaizduot s pagalba. Amžinasis žmogaus k nas besidžiaugi s polimorfine perversija ir sudaro erotinio misticizmo vizij ³⁰. Taip hedonizmas maišomas su misticizmu, tikrov su vaizduote, religiniai pol kiai su erotiniais potraukiais, kad tik išsivadavus iš saus racionalizmo form .

Religin s psichodelijos apraiškos savo vairumu, atrodo, pra-

²⁶ Duomenys paimti iš *U. S. News and World Report*, 1974 m. birželio 3 d., 66 psl.

²⁷ G. D. Bartell, *Group Sex*, New Yorkas 1971.

²⁸ W. Reich, *Character Analysis*, Th. Wolf vertimas, New Yorkas 1949.

²⁹ H. Marcuse, *Eros and Civilization: A philosophical Inquiry into Freud*, Londonas, 1972.

³⁰ N. O. Brown, *Le corps d'amour*; vert R. Dadoun, Paryžius 1968.

šoka net ir jos chemines išraiškas. Sprendžiant vien tik iš raštijos, galima spėti, kad paskutiniu dešimtmėiu žmonės susidomėjimas juoda magija, kerimais, astrologija, štono kultūra bus labai pagyvėjęs. Pridėjus dar spiritualistines «bažnyčias», susižavėjimą rytų religijomis, vairius Jausmų sekėjus ir turime religines psichodelijos pavyzdžius, jausmų ekstazės išsiliejimų religiniais pavidalais. «Basi, nuskustomis galvomis, geltonais sutanais apsitraukę šoka budistai vienuoliai. Būgnų garsais jie bando paskandinti Jausmų vardą šaukiant ir krikščioniški hipi balsus. Kiti, jogos mokytojai, kojas pasikišę tyloje leidžiasi kontempliacijos kelionėmis». Taip E. B. McNeil prieš metus aprašė Kalifornijos universiteto aikštę³¹. Kristaus monograma ant marškinėlių, Kristaus lapukai ant mašinos langų, Jausmų guzikeliai, daugybė Jausmų laikraštėlių, Jausmų muzika (*Jesus Christ Superstar, Godspell*), Jausmų giesmės naktiniuose klubuose, katalikiško pagrindžio liturgija, spalvingais balionais pasipuošus jausminis dalyvavimas šv. mišiose, tai vis tie religiniai mišrainiai. Vieni šioje mišrainėje mato religinį atgimimą, kiti, ypač psichologai, jį vertina gana skeptiškai. Sakysime, psichologai R. L. Adams ir R. J. Fox Jausmų generacijoje žiūri emocines atramos ieškojimą, o ne subrendusias religines apraiškas³².

Psichodelija palietė ir vairius pavidalus: žodžio, garsų, spalvų, grynųjų ir pritaikomųjų menų. Iš visų menų formų ji pašalinė intelektualinį, sąvokinį, perceptyvinį elementą. Užtai turime literatūrą be fabulos ir siužeto, filmus be turinio ar intrygų, muziką be melodijos (tik trenksmas ar dundesys), tapybą be tematikos (tik spalvos ar linijos). Jei kurtinantys garsai ar akinančios spalvos sukelia bet kokią pergyvenimą, tai šitie dirgikliai, psichodelijoje, ir laikomi menu. Jei medžio stubure matai Mykolo Angelo Mozartą, tai tas stuburas jau yra menas. Vadinas psichodelijoje ne menininko, bet žiūrovo vaizduotė kuria meną. Tiesa, ir prancūziškasis meno genijus Gauguinas ne tikrovę, bet savo vaizduotės vizijas perkėlė drobėse. Tačiau jo spalvomis išreikštos žemiško rojus vizijos buvo žiūrovui suprantamos. Psichodelinio tapybos lyg kokia haliucinacija negali būti suprantama, o tik pajaučiama.

Su menais išsivadavimas iš racionalizmo varžytis reiškiama ir kitomis kultūrinėmis formomis: aprangos stiliumi ir spalvingumu,

³¹ B. B. McNeil, *Being Human: The Science of Psychological Experience*, New Yorkas 1973, 247-251 psl.

³² R. L. Adams ir R. J. Fox, *Mainlining Jesus: The New Trip*, žr. *Society*, 1972 m. vasario mėn.

nomadizmu, pasitraukimu iš visuomenės, susižavėjimu etninėmis grupėmis ir t.t. Meksikos, Kubos, Italijos kaimiečiai atrodo psichodelinei fantazijai kaip naujybei laisvo žmogaus idealu. Šitie žmonės nematė nevaržomo savo jausmų. Jie juokiasi ir verkia, šaukia ir dainuoja, rėkia ir keikiasi. Žodžiu, jie kitoki nei mandagūs, jausmų išraiškas apvaldę, korektiški džentelmenai. Tie balti, juodi ir rudi kaimiečiai turi « sielas ». Toki «siel» laisvą sieškodami turtingą vakarą jaunesni nomadai keliauja beveik po visus pasaulio žemynus³³. Nelanko jie muziejus ar istorinius paminklus. Praeities nevilioja. Jie tik eina, baladojasi, diskutuoja, susitinka ir vėl skiriasi. Vieni protarpiais dirba, kiti elgetauja. Visi tačiau dalinasi ta pačia iliuzija, kad fizinis laisvumas užpildysianti dvasiną tuštumą.

Psichodelija pralaužė ir sielų žinovų psichologijos sienas. Kas, pavyzdžiui, prieš dešimtmetį buvo laikoma egzotika, gal net ir šarlatanizmu, šiandien ir didžiuosiuose universitetuose jau pripažįstama teisėta mokslinė studijų objektu. Sakysime tame pačiame Harvardo universitete, iš kurio prieš keletą metų buvo išvytas T. Leary, studijuojama budistinio mąstymo taktika su monei³⁴. San Francisco neurofiziologinis institutas ypač domisi pakeistos sąmonės fiziologinėmis apraiškomis. To paties miesto valstybinė kolegija turi psichodelinių tyrimų institutą. Dr. W. G. Bigelow, žymus Toronto universiteto medicinos fakulteto chirurgas, tyrinėjant užmaldos galios slypinę psichinę energiją. Žodžiu, pirmą kartą moderni mokslų istorijoje mokslinis žingeidumas atsikoko užmirštą žmogiškosios sąmonės pusę.

Nuo teoretinės neatsilieka ir gydomoji psichologijos šaka. Psichodelinė terapija jau yra tiek pažengusi, kad jau turime tarpautinę psichodelinę terapijos sąjungą. Represijos amžiuje psichoanalistai gydo neurozes. Baimis ir nerimo laikotarpyje bandyta emocinio sutrikimo simptomus šalinti elgesio modifikacija bei kitais dinaminėmis terapijos būdais. Nė dien, nuobodulio amžiuje

---

³³ Psichodelinis nomadizmas nemaišytinas su natūraliu jaunimo noru judėti, keliauti, pažinti kraštus, žmones ir kultūras.

³⁴ D. Goleman, *The Buddha on Meditation and States of Consciousness*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1972 m. 1 nr., 1-44 psl. Antra dalis tame pačiame žurnale: 1972 m. 2 nr., 151-210 psl. Pridėtas 120 š klausimėlių studijų sąrašas (bibliografija). Jiliečia paskutinius 5-10 metų laikotarpį. B. Timmons ir J. Kamiga, *The Psychology and Physiology of Meditation and Related Phenomena, Bibliography*, žr. *Journal of Transpersonal Psychology*, 1970, II t., 41-58 psl. Literatūros sąrašas apima 1925-1969 m. ir siekia artį 400 studijų. Didžiulį daugumą veikalų parašyta paskutiniaisiais metais.

d mesys kreipiamas sav s išsiskleidim , ne neurotini simptom pašalinim . Žmon s šiandie griebiasi terapijos ne tod l, kad jie blogai jau iasi, bet d l to, kad jie nepakankamai gerai jau iasi. Toki «ligoni » yra daugyb . Gi esant paklausai, atsiranda ir pasi la. Dygsta vair s saviugdosi b dai. Kelion s mon , lytinio pažadinimo pratybos, Esalen meil s masažai, bioenergetika, « Rolfing », pirmykšt terapija, reichinis juslingumas, maisto, šoki , muzikos terapijos... — tai tik keletas ant švediško stalo psichodelin s terapijos patiekal ³⁵. Visi tie patiekalai žada betarpišk prisotinim — juslin , dvasin ir socialin pakilim dabar. Gydomo vaisi nereikia laukti nei metus nei kitus. Ta iau b dingiausia, kad tie naujai gimst gydymo b dai vis labiau ir labiau dengiasi hedonizmo ir religijos skraist mis. Kod l ? Šis klausimas betgi mus veda psichodelijos apraišk priežastis.

2. Priežastys ir pavojai

Sud tinga žmogaus b sena, paini yra ir jo veiksen. Sunku tod l, jei iš viso manoma, pasekti jo veiksenos priežastinius s - ryšius. Vargu ar galima išnarplioti ir psichodelikos apraišk mazgus. Ta iau, aprašant psichodelijos reiškinius, neliesti j kilm s b t tas pats, kaip užregistruojant kalbos garsus, nesistengti pagauti j prasm s; tas pats kaip rinkti vykius neklausiant, iš kur ir kod l jie ia ateina. Vis d lto ir su geromis intencijomis nelengva atsp ti psichodelijos «iš kur ir kod l». Mat kaip tik šiuo klausimu tr ksta išsamesni studij . Tenkinsim s užtat tik ribotomis paskir tyrin toj išvadamis, apibendrinta spekuliacija, intuityvine žvalga. Anaiptol nedaug tesuklysime ieškodami psichodelijos daig mažose bendruomen s grup se (šeimose) ir dvasiniame gyvenimo laikotarpio klimata.

Sociologo H. Millerio nuomone psichodelin s apraiškos, kaip narkotikai, jautrumo grup s, kaimietiško charakterio idealizavimas, nomadizmas, J zaus «tripai », seksualinis laisvumas, es ne kas kita, kaip «laisv s ir autentiškumo siekis poj i ir jausm pavidaluose »³⁶. Jei taip iš ties yra, tai reikia prileisti, kad dabartin s jaunosios kartos nario poj tin sistema deramai nebefunkcionuoja. Matyt jo poj i sistema nebeperduoda, o gal ir nebe-

³⁵ P. London, *The Phtscheerapy Boom. From the Long Couch for the Sick to the Push Button for the Bored*, žr. *Psychology Today*, 1974 m. birželio m n., 63-68 psl.

³⁶ H. Miller, *On Hanging Loose and Loving: The Dilemma of Present Youth*, žr. *Journal of Social Issues*, 1971, 27 t., 3 nr., 40-41 psl.

pagauna gars , skonio, lietinio, kvapo ir reg jimo pavidalais išreikšto pasig r jimo bei pasigrož jimo. Tai atsitinka tod l, kad moder- niojo žmogaus jusliniai priimtuvai yra užver iami podirgi lavina. Jau ankstyvoje vaikyst je vaikas apver iamas žaisl žaisleli , daikt daikteli kr vomis, lyg protinis smalsumas teb t vien tik objekto ne subjekto išdava. Skrendan ios, švilpian ios karika- t ros televizijoje užtrin ribas tarp fikcijos ir tikr dalyk . V liau vaizdai, žyb iojan ios šviesos, garsai kin ekranuose, televizo- riuose ir mokykl vaizdinio mokymo priemon se be perstog s ata- kuoja išsvargint smegen žiev (*cortex*). Netur dama išugdyto kognityvinio plano, centrin nerv sistema nebepaj gia sugrupuoti jai poj iais patiekiamos medžiagos. Ji pradeda nebereaguoti dirgikli kalnus. Taip poj iai ir praž sta dirgikli tvane. Jusl s atbunka. Žmogus tur damas akis nebemato ir tur damas ausis nebegirdi. Narkotin psichodelija kaip tik ir atidaro akis ir ausis. Spalvos darosi spalvingesn s. Garsai gauna nuostabius pavidalus. Poj i banalumas dingsta. Pagaliau individas pradeda patirti grož . Kad tas grožis egzistuoja psichodeliko vaizdžiuose, ne ti- krov je jam visai nesvarbu. Svarbu tik, kad jis gali tok grož pergyventi. Jis pradeda tik ti pasiek s autentišk tikrov s pa- jautim neperkošt per visuomen s užtempt filtr . Ta iau poj - iai be prasm s konteksto veda kognityvin maišat . Vietoje autentiško pažinimo gaunasi tikrov s ir sav s paties klaidingas ap iuopimas. Ko chemin psichodelija nepasiekia, t stengiasi papildyti jos sesuo psichologin psichodelija. Jos gydomieji meto- dai (biogenika, masažai, kv pavimas, relaksacija, muzika, šokiai...) tarnauja žmogaus jusliniams poreikiams. J patenkinimas tur t laisvalaikius paversti pasigardžiuotina, prasminga ir gilia patir- timi.

Emocinio alkio priežas i tas pats Milleris ieško pasiturin i šeim gyvenimo stiliuje. Ten laikytasi griežtos emociu s dietos. Vyravusi tyli bet pažabota, mandagi bet šalta, švelniai gerašir- diška, bet plokš ia nuotaika. Nebuvo ten nei klyksmo, nei šauksmo, nei linksmos iki pilvo gelmi kvaton s, nei skausmingo iki ašar verksmo. Tyl s, pusiau besišyps , kartais pusiau susirauk , gera- širdiški, bet plokšt s, tikruosius jausmus nuslepi veidai supo au- gan i generacij . Tokia nuotaika nuslopino, jei neuždusino, jaun j jausmin s išraiškos potencial . Vis d lto užgniaužtos as- menyb s dalis ieško išraiškos. Ypa ger prog ir duoda taip vadi- namos jautrumo grup s. Jose jausmams leidžiama pasireikšti be kontrol s ir vožtuv . Ten niekas už jausm rodym nei baramas,³⁷

³⁷ J. R. Royce, *The Encapsulated Man*, Princeton 1964, 3 psl.

nei baudžiamas. Dalyviai gali šaukti, rkti, verkti ar juoktis. Žinoma toks žmoni susitikimas dar neveda gilesnius asmeninius santykius. Jie palieia tik asmenybės pavirši. Paviršiuje pasilieka ir psichodelinis narkozs išvaduotos emocijos. Narkozs takoje individuali pasidar savo draugams nuolaidis ir tolerantingi, bet drauge ir atoksis ir save nusigrž. Tiesa, psichodeliniuose rkuose pradingsta nuobodulys ir banalumas, bet su jais drauge dingsta aistra, angažavimasis ir intymumas. Rgstin galva gali jausti, bet ne myliti. Nepriveda prie asmeniško meilės lytinio laisvės. Laisvi lytiniai santykiai paprastai tepasiekia tik trumpus kūno suartėjimo malonumus. Tuo tarpu lytinė ekstaz patiriama tik tarp mylimo asmens. Bet meilės išsiskleidimui būtina trukmė ir santykių patvarumas. Užtat ir psichodelinis seksas, paremtas pojūčiu laisvėje, ne angažavimusi kitam asmeniui, neužpildys tuštumos žmogaus dvasioje, nepašalins banalumo žmonių santykiuose. Vis dėlto viliamasi, kad maratonai, jogos, nudistinės terapijos ... paversianios trumpus susitikimus trumpas, bet džiaugsmingas draugystes.

Psichodelinio subjektyvizmo kilmei, atrodo, bus pasitarnavusi ir kultūrinis reliatyvizmas. Nėdien visiems pasidar aišku, kad pats žmogus ir jo sukurtos institucijos bei visuomeninės formos yra labai lankios. Išties, šitame lankiame kitime apsirėškia didysis žmonijos talentas. Ji nuolat keičiasi ir visada pasilieka ta pati. Visose kultūrose ir visais istorijos laikotarpiais randame visuomenines institucijas variose formose. Jos vis tebeegzistuoja. Mat taisyklės, statymai, suvaržymai ir apribojimai yra būtini kiekvienai kultūrai. Institucijų pavidalai, papročiai, gyvenimo taisyklės kiekvienoje kultūroje yra skirtingos. Tačiau joms vis užduotis visada pasilieka ta pati — reguliuoti žmonių gyvenimą. Mat, žmogaus prigimtis visur yra ta pati, nors skirtinguose išsivystymo laipsniuose ir skirtingose kultūrose ji vis kitaip apsirėškia. Kaip tik šito pastovaus elemento antropologijos ir sociologijos mokslai ir nepastebėjo. Jie metodikos rankiai nepajėgė už kultūrinį apraiškų slypinios dimensijos apčiuopti. Juk jie paskirtis ir buvo rinkti faktus ir juos matuoti, o ne juos aiškinti. Taip duomenų kalnams prisirinkus, žmogus pasidar daug žinantis, bet mažai suprantantis. Iš to žinojimo ir išaugo mitas, kad viskas yra reliatyvu. Blogis ir geris, tiesa ir klaida priklauso nuo kultūrinio grupės sitikinimo bei istorinio laikotarpio dvasios. To paties loginio nuoseklumo vedami gal tume žengti dar vien žingsnį, prileisdami, kad tiesa ir klaida priklauso ne nuo grupės, bet nuo paskiro asmens sitikinimo. Juk argi ne asmuo yra grupės pagrindu. Tokiame klimate psichodelijai buvo labai lengva mestis į pasku-

tini šuol : nusviesti išorinius, visuomen s užd tus varžtus ir vidi- nes, žmogaus proto spaustas gaires. Tai padarius, žmogaus vaiz- duot s ir troškim r kuose pradingsta objektyvios tikrov s kont- t rai. Užtat ir girdime psichodelini filosof pamokymus, kad id j nereikia teoretiškai analizuoti, bet jas pajaušti. « Vaizduot yra galia », « vaizduot yra revoliucija », « galvok apie savo troški- mus kaip realybes », « uždrausti neleista », kalba mus ant didmies- i m r išteplioti š kiai.

Prie psichodelijos priežas i galime priskirti ir scientizmu vadi- nam minties srov . Pagal j vienintelis tiesos pažinimo kelias es s mokslinio metodo kelias. Vadinasi žmogaus keliamus klau- simus tik mokslas tegali rasti atsakymus. Bet už tokio tvirtinimo slepiasi epistemologin prielaida, kad tiesa yra tik tai, kas paž s- tama empiriniu, matuojamuoju b du. Ta iau matuoti tegalima tik medžiagines apraiškas. Š mast pritaikius sociologijos ir psi- chologijos mokslams, priename prie žmogaus nužmoginimo, nes kiekybiniu keliu nepasiekiamo savitai žmogišk j dimensij . Tokiu b du žmogus prad jo reg ti save ir j supan i tikrov ne toki , kokia ji iš tikr j yra, bet toki , koki j vaizdavo pozityviniai mokslai. Sakysime, reiškiniai, kaip telepatija, aiškiaregyst , dvasi- nis gydymas, misticizmas, religija, viršjuslinis pažinimas, intuicija..., buvo psycholog nustumti šal ir pajuokti kaip mokslo d mesio neverti prietarai. « Kažkas yra iš pagrind netvarkoje su tuo pa- saul vaizdžiu, kuriame šie reiškiniai neranda vietos », teisingai pas- teb jo W. Harman, humanistin s krypties psychologas³⁸. Dabar- tinis susidom jimas okultizmu veikiausiai ir yra epistemologinis maištas prieš žmogiškos psich s apkarpym pozityvini moksl metodologijos žirkli mis. Amerikietis filosofas Ch. Cooper psicho- delijoje ži ri nes moning tos civilizacijos atmetim , kuri su- k r pozityviniai visuomeniniai mokslai³⁹. Psichodelija atmeta visa, kas tik racionalu: disciplin , sistem , statym , išmint kaip aukš iausi proto apraišk . Racionalin pasaul ži ra ir jos dory- b s sukaust žmogaus siel . Psichodelinis svaigulys kaip tik ir bando tuos pan ius sutraukti, išliuosuoti emocijas iš proto vyra- vimo, intuicij iš loginio pažinimo kategorij , vidin patirt iš išorinio veikimo, kontempliacij iš perd to veiklumo. Žodžiu psichodelija viliasi išvesianti žmogaus s mon kosmines erdves, kur objektyvi ir subjektyvi tikrov susilieja vien buvimo ir veikimo sintez .

³⁸ W. Harman, *Old Wine in New Wineskins*, žr. *Challenges of Huma- nistic Psychology*, New Yorkas 1967, 325 psi.

³⁹ J. Ch. Cooper, *Religion in the Age of Aquarius*, Philadelphia 1971, 29-30 psl.

Prieš kelet met buvo labai madinga kalb ti apie Dievo mirt . Bet kiekviena mada net ir filosofijoje turi gilesnes priežastis. Iš Nietzsches pasiskolintas Dievo mirties paskelbimas n - dienos žmogui reišk du dalykus: vairiaais pavidalais plintant ateizm ir racionalistin krikš ionijos sužalojim . Abiem atvejais tikin iame krikš ionyje ir netikin iame ateiste paliko didesn ar mažesn dvasin tuštuma. Ta iau nei gamta nei žmogaus dvasia tuštumos nem gsta. Užtat psichodelija ir pasirod kaip vienas anos tuštumos užpildymo bandymas. Astrologija, demonologija, psichodelinis misticizmas, Zen ir transcendentin s meditacijos, be religinio tik jimo ir si lo dvasin pasipildym tiems, kurie buvo religijoje su Dievu išaukl ti, bet juo jau nebetiki. Žmogus juk visad trokšta išeiti iš savo egzistencin s vienumos ir priklausyti didžiajai visatai. Net ir patenkinus visus žmogiškuosius poreikius, transcendencijos alkis vistiek lieka nepasotintas.

Dievo «mirtis» vakar krikš ionijoje, be kitko, apsireišk kietu racionalizmu. Religin išraiška vakaruose, ypa paskutiniuose šimtme iuose, buvusi per daug protin , paremta galva ne širdimi, veiksmu ne meditacija, s vokiniu pažinimu ne intuicija, protine spekuliacija ne misticizmu. Abstraktaus, atitraukto proto vienašališkas pabr žimas vyravo ir katalik teologijoje, religijos d styme mokyklose, ir net pamoksluose. Ne geriau b ta ir su krikš ioniška dorove. Aristoteliškai-tomistiška aiškiai persv r platoniškai - augustinišk etik . Pirmoji remiasi protu, tod l ji yra apdairi ir racionali. Antroji gi išeina iš Dievo, tod l esanti kaitri ir ugninga. Pirmoji tarnavo žmogaus periferijai, antroji paliet žmogaus asmens branduol . Augustiniškoji etika mat remiasi meile, o aristotelin teisingumu. Beveik prieš 40 met A. Maceina, filosofijos padang je bekylanti lietuviška žvaigžd , labai taikliai pasteb jo, kad «racionalumo tinklas apsupo vis dorin žmogaus gyvenim »⁴⁰. Kad pamatytume, koks buvo platus ir tankus tas racionalumo tinklas, pasklaidykime priešvaticaninius moralin s teologijos vadov lius bei bažnytinio kodekso komentatori puslapius. Hierarchin strukt ra bei liturgin praktika taip pat r m si racionalumu, išoriniu produktyvumu. Katalikiškoji psichodelija bene ir bus tas kraštutinis m ginimas supl šyti racionalumo tinkl .

Kai kur nuoboduliu pasireiškus transcendentin alk bandoma sotinti psichodeliniais narkotikais. Anks iau kalb dami apie psi-

---

⁴⁰ A. Maceina, *Socijalinis Teisingumas. Kapitalizmo žlugimas ir naujos santvarkos socialiniai principai*, Kaunas 1937, 90 psl.

chodelijos apraiškas buvome lyg nety iomis užsimin apie jos naud ir galim žal . Dabar prie ši klausim kiek ilg liau stabtel sime, primindami kai kuri autoritet nuomones bei j tyrim išvadas. Sakysime psichologas ir religijos filosofas W. H. Clark mano, kad «tinkamomis aplinkyb mis ir tinkamai paruoštuose tam tikruose žmon se psichodeliniai narkotikai rodo stipri tendencij mistini pergyvenim iššaukimui»⁴¹. R. E. L. Masters ir Jean Houston, 15 met praleid betyrin dami psichodelini narkotik veikim , tvirtina, kad gil ir perkei iant psichodelin poveik pajuto tie žmon s, kurie buvo prigimties apdovanoti religin s asmenyb s bruožais⁴². Vieni sako, kad psichodeliniai chemikalai individo savivaizd pakei ia teigiama linkme, kaip tai atsitinka maldoje ar m styme⁴³. Kiti džiaugiasi, kad «keist » psichini reiškini mokslinis tyrin jimas suteik tikrovei nauj perspektyv , parodydamas, « kad nei mes, nei m s pasaulis nesibaigia ten, kur mes galvojome, kad jis baigiasi»⁴⁴. Atrodo, kad medikas Cohen Sidney po 10 met psichodelin s narkoz s studij gal jo mums patiekti nuosaik poži r kalbamu klausimu⁴⁵. Jis mus sp ja, kad piliul s negali charakterio išugdyti, išaukl ti jausmus ar pakelti inteligencijos laipsn . N ra jos nei dvasines žmogaus pastangas taupan iais prietaisais, nei išganymu, nei akimirksnine išmintimi ar trumpakeliu asmenyb s subrendim . Vis d lto, jo nuomone, psichodelika gali b ti proga save ir pasaul naujai pergyventi ir iš to pasimokyti.

Žinome, kad chemija pakei ia biochemin žmogaus dimensij . Jei esame, pavyzdžiui, pavarg , galime paimti energij žadinan i pikuli . Jei jau iam s nervingi, galime griebtis «ramintoj » . Jei nemiga kankina, miego piliul s mums pasitarnaus. Sud tingesni narkotikai gali net kontroliuoti ir psichoz s simptomus. « Ta iau toks laikinas palengv jimas negali žmogaus visiškai pagydyti, nei, virš visko, duoti jam išminties ar gyvenimo prasm s pajautim », teisingai pastebi J. Ch. Cooper, vienas iš psichodelijos aiškintoj Amerikoje ⁴⁶. Iš ties , išminties, užuojautos, autentiškos

⁴¹ W. H. Cl ark, *Chemical Ecstasy, Psychedelic Drugs and Religion*, New Yorkas 1969, 78 psl.

⁴² R. E. L. Mast er s ir J. Houston, *The Varieties of Psychedelic Expé-rience*, New Yorkas 1966, 247 psl.

⁴³ N. J. Sherwood, M. J. Stolaroff and W. W. Harman, *The Psychedelic Experience : A new Concept in Psychotherapy*, žr. *Journal of Neuro-psychiatry*, 1962 m. 4 nr., 69-80 psl.

⁴⁴ G. N. M. Tyr ell , *The Nature of Human Personality*, Londonas, 1954, 94 psl.

⁴⁵ C. Sidney, *The Beyond Within, The LSD Story*, New Yorkas 1967.

⁴⁶ J. Ch. Cooper , *Religion in the Age of Aquarius*, Philadelphia 1971, 140 psl.

meil s dimensija nepriklauso prie t chemin mis priemomis pakeitiam žmogaus aspekt . MDA (*methylenedioxyamphetamine*), pavyzdžiui, negali žmogiškos asmenybės apdovanoti subrendimu ar gailiaširdiškumu, kurie gijami meile, kančia ir darbu, užsit sianiu eil met . Narkotikai, atrodo, n ra atsakymas žmogaus ieškojim . J iššauktas brolyb s jausmas yra tik laikinas. Jis trunka gal kokias 6 valandas, nešdamas su savimi nervin tamp , baiming nerimast ir fizin nuovarg . Narkotikai kaip ir egoistinis seksas, ar tik asmenine nauda ir malonumu suinteresuotas gyvenimo stilius, po ilgesnio laiko žmog prislegia. Nesvarbu, ar b - tum jaunas ar senas, pirklys ar universiteto revoliucionierius, savi-meil visus priveda prie nusivylimo. Beje, n ra rodyt , kad psichodelija pati iš sav s savimeil , t didžiausi džiaugsmo prieš , gal t iš žmogaus širdies pašalinti.

Narkotin psichodelij , regis, seka ir fiziniai pavojai. Pats Timothy Leary prisipažino, kad psichodelijos takoje laike laukinio pasivažin jimo vidinis raginimas su mašina nušokti nuo uolos atrod toks patrauklus. Taciau visas psichodelijos pavojus, atrodo, yra gr smingesnis psichologin je negu fizin je žmogaus gyvenimo plotm je. Humanistin s psichologijos k r jas A. Maslow jau prieš kur laik nurod dirbtinio misticismo žal asmenybei⁴⁷. Psichodelin s mistikos tipas rizikuoja nuslysti tik patirtin , jausmin buvimo b d , nosisukant nuo proto nurodom tiesos ir klaidos mast . Ekstaz je patirtas džiaugsmas ir nuostaba gundo individ j vertinti ir jos ieškoti kaip vienintelio ir aukš iausio gyvenime dalyko. Pajausto malonumo vedamas jis gali griebtis bet koki ekstaz žadinan i dirgikli , nusigr ždamas net nuo pasaulio ir žmoni . Žodžiu, savo «išganymu » besir pindamas psichodelinis mistikas pasidarys ne tik savanaudžiu, bet, prarad s užuojaut , gal s pavirsti ir sadistu. Iš tikr j , psichodelinis misticismas gali sudaryti toki nuotaik , kurioje psichotikai apdovanoti vado savyb mis priveda net prie «mistini » žmogžudys i (Ch. Mansono atvejis Kalifornijoje).

Vienašališkas dirbtinis misticismas, lyg kokias narkoz , reikalauja vis stipresni dirgintoj , kad išlaikyt t pat malonumo laipsn . Užtat tokie mistikai, kuriems ekstaz pasidaro vieninteliu g riu, dažnai pereina magij , okultizm , visoki ezoterik ir egzotik . Taciau šitame «misticizmo» sparne protas, empirinis pažinimas, mokslas ir loginis protavimas vargiai betoleruojamas.

⁴⁷ Ab. H. Maslow, *New Introduction : Experiences, žr. Journal of Transpersonal Psychology*, 1970, 83-90 psl.

Jausmin ekstaz padaroma geriausia, jei ne vienintele, pažinimo priemone. Išjungus gi proto švies, emocij tamsoje nebe manoma atskirti tikr vidin bals nuo klaidingo, autentišk kv pim nuo iliuzijos, iš tikrojo *as* paeinan ius impulsus nuo liguist potrauki .

Anks iau min jome, kad Maslowas pritar saikingai cheminei psichodelikai, neužsimerkdamas prieš jos piknaudojimo pavojus. Paprastai psichodeliniai narkotikai veda žmogaus jusles džiaugsming kosmin patirt . Bet šitoji patirtis dar reikalinga kantraus, drausmingo protinio «perdirbimo», vertinimo bei pasiruošimo. Psichodelin je mistikoje kaip tik šis asketinis tarpsnis ir bandomas apeiti. Narkotik pagalba gundomasi mistin patirt paversti lyg kokia elektros energija, kuria b t galima pagal nor išjungti ar jungti, reklamuoti, parduoti lyg koki prek . Beje, dirbtin mis priemon mis galime paveikti žmogaus poj ius, bet ne jo dvasi . Ne kitaip yra ir su psichodeliniu seksu. Lytinis seksas meil s kontekste yra vienas mistin ekstaz vedan i tak . Beje, psichodelikoje jis virsta tik banaliu *screwing*. Panašiai atsitinka ir su stubkl ieškan iais psichodeliniais piligrimais, keliaujan iais kit žemyn , kit šal , kit religij . Bet toks buities sakrališkumo ieškojimas virsta nuo jos b gimu. Praeities klasiškieji mistikai mus moko, kad b ties šventumas randamas kasdienos gyvenime, santykiuose su draugais, kaimynais ir šeima. Trauktis nuo kasdienos gyvenimo reiškia trauktis nuo tikrov s ir art ti prie iliuzijos, ia tod l ir slypi dar kiti psichodelijos sp stai.

Psichodelikas taip stipriai pabr žia individualin patirt , kad beveik paneigia bendruomenin žmogaus dimensij . Tiesa, kad, kokia visuomen beb t , religin ar profanin , ji gali savo legalizmu, biurokratizmu, savo suakmen jusiomis tradicijomis ir papro iais sužaloti individo autentišk žmogiškum ir jo religiškam . Ta iau atmesti kit žmog kaip mokytoj , išmin i , terapeut , patar j ar kunig reiškia užsitverti sau keli sav s išskleidim ir B ties artum . Pilnutinis žmoniškumas tepasiekiamas tik pripažinus asmen ir visuomen , subjektyvi (s mon) ir objektyvi (pasaul) tikrov s. Bene didžiausias psichodelinio misticizmo pavojus ir slypi tame, kad jis tenkinasi pusiau tiesomis, pažiromis paremtomis tik tikrov s atlaužomis. Vos prad jus tr kti materialistinio scientizmo pan iams prad jo mus supti ir psichodelin s trumparegyst s miglos. Deja, nerasime jose autentiško misticizmo bruož , bet tik jo ilges . Jei taip iš tikr j yra, tuomet psichodelines kvailystes reikia ži r ti kaip nuskurdinto žmogaus pastangas prasmingesniam gyvenimui. Tuomet ši iškreipt pastang akivaizdoje neprivalo pasilikti abejinga ir dabarties krikš ionija. Galb t psichodelija yra vienas iš šiandienos laiko

ženkl , sp jan i ir skatinan i n dienos krikš ion . Vert t užtat pasiteirauti, apie k ji mus sp ja ir k ji mus skatina.

3. sp jimas ir paskat a krikš ionij ai

Aprašydami psichodelijos bruožus, nesuradome juose autentiško misticismo veido. Pasteb jome tik kai kurias kraštutiniškai sutirštintas mistines apraiškas, visiškai užtamsinusias visumos vaizd . Protas, pavyzdžiui, ištirpo jausm karštyje, angažavimasis bendruomenei — individo laisv je ; kasdienyb paskendo ekstaz je, o apoloniškas sant rumas — dioniziškame svaigulyje ; tikrov — iliuzijoje. Vis d lto prileidome, kad už t psichodelin s mistikos atlauž slepiasi autentiško misticismo ieškojimas. Nurod me ir kelet to ieškojimo priežas i . Lieka dar paklausti, kas gi yra tas autentiškas misticismas ir kaip jis telpa pilnutinio žmogaus r mus ? Skubame betgi pridurti, kad svarstydami keliamus klausimus, ribosim s tik psichologišku misticismo nusakymu. Teologines problemas paliekame nuošaliai. Vadinasi, kreipsime d mes pa i mistin patirt ir jos apraiškas žmogiškoje asmenyb je, neliesdami ta patirtimi pasiektos tikrov s (Dievo, Kristaus, kosmoso, dangaus, pragaro ar kokios kitos).

Vargu ar šandie kas drist studijuoti mistinius reiškinius, vis pirma nesusipažin s su M. Bucke's, *Cosmic Consciousness*, dabar jau laikomu klasiniu veikalu mistin s patirties srityje⁴⁸. Ten sužinome, kad kosmin (mistin) s mon yra visatos gyvenimo strukt ros pajauta. Jos pagalba individas gauna intelektualin apšvietim , kuris perkelia j tarsi nauj egzistencin buit . Intelektualin apšviet seka moralinio jausmo pakilimas. Giedrus džiaugsmas ir noras pad ti kitiems apgaubia žmogaus siel . Prie proto šviesos ir dorin s šilumos prisideda dar ir nemirtingumo pajauta. Ji n ra tik login išvada ar sitikinimas apie gyvenimo t stinum amžinyb je, bet nemirtingumo jausmas jau ia ir dabar žemiškoje tikrov je. Taip sakant, mistin s mon yra visiškai skirtinga nuo poj tin s-protin s s mon s. Pagrindin jos žym yra galutinis nejuslin s vis dalyk vienyb s suvokimas, kurio negalima pasiekti nei jusl mis, nei spekuliatyvinu protu. Tuo tarpu kosmin s mon peržengia poj i ir proto ribas.

W. T. Stace, mistini apraišk žinovas, kiekviename psichologiškai autentiškame misticizme randa 7 žymes⁴⁹. Tikras mistikas mato visos k rinijos vienyb , realyb ir begalyb laike ir erdv je.

⁴⁸ M. Bucke, *Cosmic Consciousness*, New Yorkas 1905.

⁴⁹ Pla iau žr. W. T. Stace, *Mysticism and Philosophy*, 1960.

Jis nešioja džiaugsm , ramyb ir šventumo jausm savo širdyje. Jis žino, kad jo patirtis yra tikra, nors, kartais ji gali b ti ir paradoksiška. Autentiškame misticizme teka taip pat ir gyvas doros šaltinis. Religin patirtis tampa nuostabia vitališkumo ir veiksmingumo energija atliekant gerus darbus. Mistiko doros norma jau neb ra teisingumas, bet meil . Ypatinga tikro misticizmo žym yra «energinga, išor n nukreipta veikla, kurios stumiamoji j ga yra duosni meil [...] kuri yra lygiai vaisinga dvasiniame ir fiziniame pasaulyje », tvirtina E. Underhill, viena iš pa i žymiausi misticizmo žinovi ⁵⁰. Pamin tus broūzus lengvai pasteb sime didžiuosiuose krikš ioni mistikuose, kaip Teres s iš Avilos, Pranciškaus Asyžie io, Ignaco Lojolos gyvenime. Tiesa, j tas Vienas, su kuriuo jie susijungia, n ra bet kokia tikrov (nors ir visa apimanti realyb), bet asmeniškasis meil s Objektas, krikš ioniškasis Dievas. Kiekvienas mistinis pergyvenimas, nors ir sekuliarinis, yra surištas su asmenyb s ir jos elgesio kaita. Pavyzdžiui, Arthuro Kostlerio mistin patirtis Ispanijos kal jime pakeit jo asmenyb ir paskatino j pasitraukti iš komunistin s veiklos ir pasaul ži ros.

Tarp vis mistiko savybi šiuo metu mus labiausiai interesuoja jo intuityvinis pažinimo b das. Ta iau intuicijos apibr žtis yra gana plati. Ji apima ne tik Absoliuto nes vokin m stym , betarpišk žvalg tikrov s prigimt . Jai priklauso menininko kv pimas, k rybiškas problem sprendimas, aiškiaregyst ir kiti ne s vokiniu protavimu paremti pažinimo b dai⁵¹. Vakaruose labiau vertinama intuityv s vaizduot s šuoliai, kurie seka išsamios informacijos ir logiškos spekuliacijos ir veda k rybišk klausimo sprendim ar mokslin atradim . Mistin gi intuicija yra tiesioginis tiesos m stymas, netarpininkaujant logikos s vokoms. A. Kostler j vadina tre iojo laipsnio pažinimu⁵². Pirmasis pažinimo laipsnis yra siaura, daug sprag paliekanti poj tin percepcija. Antroji plotm jau duoda prasm ir užpildo poj tin s percepcijos spragas. Ji sukuria s vokin tikrov arba, kaip mes vadiname, id j pasaul . Tre iame gi laipsnyje laiko, erdv s ir priežasties kategorijos, savojo *aš* atskirumas ir erdv s bei laiko apribojimai pasirodo besanios tik optin mis iliuzijomis. Panaš pažinimo šaltini padalinim randame ir pas didij XIV šimtme io domininkon mistik Meister Eckhardt. Pirm j pažinimo laipsn jis vadina poj tiniu, antr j

⁵⁰ Ev. Under bill , *Mysticism. A Study of the Nature and Development of Man's Spiritual Consciousness*, Cleveland ¹⁴ 1970, 85 psl.

⁵¹ F. V. Cl ark , *Exploring Intuition: Prospects and Possibilities*, žr. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1973 m. 2 nr., 156-170 psl.

⁵² Ar thur Kostler , *The Invisible Writing*, New Yorkas 1954, 353 psl.

— protiniu (s vokiniu) ir tre i j — mistiniu. Šioje plotm je pradingsta šiandie, vakar ir rytoj. Laiko t km susilieja vien nuostabi srov — dabar. gyvenimo pabaig ir šv. Tomas Akvinietas tur jo laim s patirti Dangaus dovan — mistin ekstaz . Po to jis pats prisipažino, kad tokio pergyvenimo akivaizdoje visi jo raštai pasirod bes lyg šiaudai⁵³. Taip filosofijos-teologijos genijaus s vokinis pažinimas nublunka prieš šventojo mistin reg jim .

Anaiptol psichodelin mistika to tre iojo, kosminio-mistinio pažinimo laipsnio nepasiekia. Bet ji to idealo ilgisi ir jo nes moningai ieško. Mat tame kosmin s s mon s ideale žmogus randa sintez , apiman i gamt ir dvasi , jausmus ir prot , individ ir bendruomen , dang ir žem . Kosmin je s mon je individas pasijunta bes s prasminga visumos dalimi. B dinga, kad ir krikš ioni tarpe atsirado to idealo ieškotoj . Jie prad jo Dievo ieškoti ne Bažny ioje, bet kosmin s s mon s kontekste. Matyt savo širdyse jie netur jo gyvojo Kristaus, o tik savo galvose nešiojo jo s vokas. Gal b t tai buvo išdava per stipraus s vokinio žinojimo pabr žimas religijos mokyme. Žinoma, katalik Bažny ia visad rod ypating pagarb savo didiesiems mistikams. Kontempliatyvinis gyvenimas joje niekad neišnyko. Vis d lto ir ji negal jo vakar kult ros takai atsispirti.

Apskritai, vakaruose buvo linkstama pabr žti racionalin element , pamirštant emocin , labiau vertinti galv nei šird , griebtis veiksmo nei kontempliacijos. Tiesa racionalizmas vakaruose pasirod labai vaisingu. Jis suk r moksl , technik ir agresyvi visuomen s veikl . Bet ir nenujausdamas iššauk jis ir emocin s išraiškos alk . Priešingai, rytuose labiau vertinta estetika, pasyvi kontempliacija bei mistiniai dvasios džiaugsmi. Galimas daiktas, kad nirvanos takoje rytai ir nusisuko nuo socialinio teisingumo problem ir praktinio angažavimosi žmoni skurdui pašalinti. Šitie vakar -ryt kult ros bruožai atsispindi ir krikš ionyb s socialiniuose pavidaluose. Vakar katalikyb , pavyzdžiui, met si religijos konceptualizacij pasireiškusi , be kit dalyk , nuolatinu formalini tik jimo dogm daug jimu. Gal d l to vakar teologai tartinai ži r jo mistikus, kuri poetin kalba nesiderino su teologiniam protui taip brangiomis atitrauktomis s vokomis. Ryt gi teologai pasirod daug svetingesni mistinei s monei, bet mažiau iml s teisiniam legalizmui. Užtat vakarietiškoji krikš ionija savo narius apvyniojo tankiu kanon rezginiu. Tuo tarpu komplikuot institucij tinklas, jungtas tobul hierarchijos sta-

---

⁵³ G. K. Chesterton, *St. Thomas Aquinas*, New Yorkas 1956, 143 psl.

tin, užtikrino išorin krikšioniškos bendrijos veiksmingumą. Iš kitos pusės tokiam tikslui statinyje atsirado didelis pavojus ir palinkimas užgniaužti religinį spontaniškumą bei varžyti jausminę religijos išraišką, kreipti daugiau dmesio išorinėms normoms negu vidin tikinčiojo laikysenai.

Žinome, kad religinis smmon yra lygiai valdoma racionaliniai ir neracionaliniai (jausmai, valios) funkcijos. Jausmai smmon pažadina; kvepia jai gyvybę; duoda jai spalvos, energijos ir paskatos. Betarpiškas šventos B tybės pažinimas visuomet yra palydimas jausmų nuostabos susižavėjimo. Proto gi uždavinys yra neracionalias jausmas suprasti, jas vertinti ir joms vadovauti. Kitaip jausmų bangos paliktos sau gali pasitraukti nuo pareigų krantų į ros vidurį (savanaudišką *as*) arba sisi bavirusios užlieti krantus fanatiška jausma, sukeldamos chaosą ir sunaikinimą. Iš kitos pusės racionalizmas vienas be jausmų liepsnos gali paversti religiją sudžiuvusiu, tuštinu formų skeletu. Žodžiai, savykos, institucijos lengvai uzurpuoja šilumą, gailiaširdiškumą ir meilės vietą. Gal tume sakyti, kad jausmai ir valia religijoje prilygsta mašinos varikliui, o protas — jos vairui. Kaip motoras ir vairas yra būtini mašinai, taip protas ir jausmai religijai. Abu tie žmogiškosios psichos poreikiškai būtini ir krikšioniškoje religijoje. Teologiškai kalbant, jausmai reikalingos dogmos ir jas varanti mistinė galia.

Sociologiniu požiūriu « religija išimtinai sudėta iš misti cizmo būt kultūrin klaida», pastebi W. H. Clark, religijos filosofas ir psichologas⁵⁴. Krikšioniybė išlieta emocijų misti cizm nebė būt tik klaida, bet ir jos pražūtis. Sociologiškai kiekviena religija yra reikalinga kunigo, pranašo, teologo (religinio intelektualo) ir mistiko (šventojo). Kunigas atstovauja religinį instituciją, jos tradicijas, apeigas, drausmę. Teologas patiekia religijos savykinius rmus bei jos interpretaciją, kuri yra būtina Bažnyčios veikimui. Pranašas ir mistikas, kaip, pavyzdžiui, Amos ir Izaijas senajame testamente, duoda kvėpimo religinei bendruomenei. Tas kvėpimas, vis pirma, neateina iš logikos, tradicijos ar iš pačios bendruomenės institucijos, bet iš galingo vidinio paskat. Neklausiamo, kaip tos paskatos ateina: tiesioginiu šv. Dvasios veikimu ar poetiniais intuityviniais žvalgos ir kurybingos vaizduotės pagalba. (Teologija, ne psichologija ar sociologija, tegali š klausim kelti ir j atsakyti). Vienok primygtinai tvirtiname, kad religijoje yra būtina lygsvara tarp kunigo ir teologo iš vienos pusės ir pranašomistiko iš kitos. Kitaip jausminis misti cizmas gali virsti fanatizmu ar ekstati niu liguistumu. Užtat jausmas privalo būt⁵⁴

⁵⁴ W. H. Clark, *The Psychology of Religion*, New Yorkas 1958, 68 psl.

išbalansuotas kritišku teologo protu ir kunigo apeliacija tradicij, katalikybės atveju Bažnyčios mokym (*magisterium*). Kaip tik šioje vietoje ir slypi psichodelijos grėsmė krikščionijai ir krikščionio uždavinys jos akivaizdoje. Teologas privalo psichodelinio jausmingumo grėsmę žvelgti, o kunigas — ją apvaldyti, drauge puoselėjant autentišką tikinčiojo misticismą. Kai religijai gresia pavojus pasidaryti bergždžiausvok išdžiovinta ir taisykli supanti bendruomenė, tada pranašas dvasios laisvę ir mistiko gyvybę žadinanti rasa darosi nepavaduojamomis būtinybėmis. Toki pranašas ir mistiko rol kritišku Bažnyčios momentu bene ir bus atlikęs Jonas XXIII.

Neturėdamos laisvę iš jimo, emocijos apgaulingomis išvaizdomis mągina veržtis iš racionalizmo kalėjimo. Vairios pranašystės, gydymai, religinės ekstazės, kalbų liežuviai, spiritualistinės bendruomenės — tai ir yra to veržimosi pavyzdžiai. Kai kurios religiskai motyvuotos komunos, kaip Dievo žodžio bendruomenės, taip pat yra bandymas nauju gyvenimo stiliumi priartėti prie Dievo⁵⁵. Nesuklysimė sakydami, kad jos vadovaujasi tais pačiais impulsais kaip ir ankstyvieji pranciškonai ar kitos viduramžių vienuolijos. Dievybės alkis ir nusivylimas esama kultūra išvedė juos «tyrumas». Kai kas mano, kad susidomėjimas burtais, kerėjimu, okultizmu esant ženklas, kad misterijos pajautimas sugrąžta žmogaus sąmonę⁵⁶. Susidomėjimas šiuo tonu taipogi rodo, kad religinės sąmonės visuomenėje nėra mirusi. Esant tik jimo velni atgijimu galėtume laukti atbudimo ir tik jimo Dievui. «Žiūrėti velni rimtai reiškia rimtai žiūrėti vien iš pagrindinių krikščionybės doktrinų, nuodėmės faktiškumą ir realią blogio galimybę pasaulyje»⁵⁷. Galbūt Cooperis yra per daug optimistiškas, bet tikrai, kad sekuliarinė visuomenė pirmoji nuodėmę ir blogį, kaip žmogiškos prigimties dalis, nebuvo madoje ilgą laiką šiame šimtmeptyje⁵⁸.

⁵⁵ Reikia skirti «Dievo žodžio» ir kitas katalikų ir protestantų charizmatines bendruomenes nuo Skinnerio «Walden Two», «Yellow Submarine», «Magic Forrest» tipo komunų. Pirmosios dalinasi tik jimu Kristaus bendruomeninio gyvenimo sąlygose, antrosios bando sukurti utopinę bendruomenę Skinnerio «patvirtintoj» principais arba pabėgti nuo technologinės aplinkos.

⁵⁶ Okultizmas yra pozityvus reiškinys tol, kol jis reiškiasi alternatyvų ieškojimu. Kai jis pasidaro būgimu nuo tikrovės, jis pasidaro asmenybės ir bendruomenės griauančiu veiksmu.

⁵⁷ J. Ch. Cooper, *Religion in the Age of Aquarius*, Philadelphia 1971, 125 psl.

⁵⁸ Kad *Exorcist* filmas sukėlė daug sensacijos, žingeidumo ir susidomėjimo visuomenėje, tai reikia, taip pat, laikyti psichodelinio misticismo

Galimas daiktas, kad ir psichodelin krikšioni generacija bando rimtai galvoti apie Diev, Dvasi, Krist ir velni. Žinoma, šis judėjimas yra pažadintas Bažnyčios tikėjimo skelbimu. Tikrumoje ši generacija nesijungia, bet traukiasi nuo organizuotos Bažnyčios. Jai trūksta doktrinos, apeiginis drausmės ir sakramentalinio gyvenimo. Užtat kai kas vis šį judėjimą ir vadina pagonybės atgimimu. Jei ir sutiktume su šiuo pavadinimu, tai vis tiek turėtume prileisti, kad šis judėjimas psichologiškai yra reliigiškesnis, nei kai kurios organizuotos religinės bendruomenės. Vis pirma, mat jie atsisako tikėti, kad tikrovė yra tik tai, ką mes galime pamatyti, apčiuopti, paragauti, paliesti, išmatuoti ar pasverti. Jie atsisako suvesti gyvenimo misterijas mechanistiniuose dėsniuose. Jie bando išsiveržti kosminis monizmas ir ten suartinti su visatos Tvirtumu, absurdo pasaulyje tokiu būdu atrasdami sau tikslą ir prasmę. Tolindamiesi nuo institucinės krikščionybės jie grupuojasi «slaptai», požemio bažnytinį judėjimą, charakteringą savo «kalbomis liežuviams», stebuklingais gydymais, spiritualistiniais seansais, literatūros ir Rašto skaitymais bei kitomis egzotiškomis apeigomis.

Sitokioje psichodelinėse krikščionijos laikysenoje galime žiūrėti autentiškajai krikščionijai paskatą ir pavojų. Ji mums primygtinai rodo, kad mūsų dienos tikinčiajam reikalingas kosminis pasaulis, kuriame gamta, žmogus ir Dievas susitiktų prasmingoje, vis tikrovę apgaubiančioje sintezėje. Racionalistinis, deizmu atsiduodantis, nors ir iš aristoteliškai tomistini plynų sumarytas, pasaulis mūsų dienų krikščionijai jau nebepatenkina. Jis trokšta, kad jo tikėjimas teoretiškai ir praktiškai persunktų visas jo gyvenimo ir mintijimo sritis. Jis nori atgamtinis šviesos ir šilumos visuose kasdieninio gyvenimo reikaluose. Jis grumiasi už tai, kad mechaniškoje pareig rutinoje jo gyvenimas atsivertų paslapties patirčiai, rizikai gal net ir romantikai. Šis žmogiškos širdies ilgesis ignoruoti reikštų slopinti jame Dvasios veikimą, drauge jo vidinį troškumą atiduodant psichodelini kvailysčių pagundai. Nebe reikalo Cooper mus spja: «Tol kol neturime savyje paslapties nuovokos ir neįsime, kad esame traukti, amžiname ieškojime, gyvenimo nuotykių, vedant mus supratimą savęs ir pasaulio, kurio dalimi esame, tol negalime būti religingi, tol okultizmas vis labiau prasikiš, kad prieš mūsų akis ištiestų pasaulio vizi-

---

ženklų. Polinkis tikėti viršjuslines jėgas dabartinėje vakar kulturoje yra gana stiprus. Žinoma, yra nemažas skaičius ir histeriškų asmenybių, kurios lengvai pasiduoda stipresnį jėgų takai ar komunikacijos priemonių propagandai.

j »⁵⁹. Vadinasi religingi b sime tik tada, kai tur sime mistin pasaulio vizij , tai yra kai pasijusime bes pasaulio ir anos didžiosios Misterijos vienyb je ir bendryst je. Jaunoji krikščioni generacija nebegali gyventi kaip j t vai ar seneliai be tik jimo gelm s, be simboli ar mistin s pilnumos, kokia buvo dar prieš empirini moksl er . Tuo tarpu organizuotose krikščioni bendrijose pad tis esanti tokia, kad «eilinis krikščionis gali toleruoti Bažny i tik todėl, kad jis ten gali užsikišti savo ausis kvietimui šventum »⁶⁰. Šis paradoksiškas Clarke pasteb jimas atidengia racionalizmo daromas žaizdas krikščionijai. Mat racionalistinis tik jimas tenkinasi formul mis, žodžiais, apeigomis, paruoštais atsakymais. T formul i pasisavinimu tikintysis viliasi pasisavinti s vis ties , nebejausdamas reikalo tas tik jimo formuluotes pats išm styti. M ginama jas sprauti ir pat Diev . Pamokslai darosi panaš s filosofavim . Dogmatiškai teisingiems dvasiški žodžiams tr ksta j gos, kuri plaukia iš tikin ios širdies, ne iš žinan io proto. Kaip tik šioje vietoje psichodelija sp ja, kad paliktos vienos protin s tik jimo formuluot s alkina žmogaus šird . Šia prasme psichodelij reik t laikyti vertinga pamoka krikščionijai.

Vis d lto tuose pa iuose psichodelijos pavidaluose slypi ir jos gr sm krikščionijai. N dien ji apsiereiškia dviem pagrindin mis formomis: sekuliariniu aktyvizmu ir individualiniu misticizmu. Pirmajam atvejui priklauso visos tos srov s, kurios siekia religij sutapatinti su viešojo gyvenimo rinka, su politikos pasauliu, žmogaus teisi r pesiais, žmoni skurdo ir kan ios pašalinimu. Vadinasi aktyvistinis psichodelijos sparnas grasina krikščionyb paversti idealistiniu laisv s ir pažangos siekian iu humanizmu. Antru atveju nusisukama žmogaus vid , ieškant ten religini pojaut . Šiuo psichodelijos pavidalu apsiereiškianti religin nuotaika yra subjektyvi, individualistin , nepatenkinta tradicin mis, organizuotomis tik jimo ir garbinimo išraiškomis. Ji svyruoja tarp beviltiškos psichin s neuralgijos moment ir netolerantiško moralinio dogmatizmo švystel jim . Subjektyvinis jausmas padaromas religinio gyvenimo mastu. Nemaža jaun j katalik dalis, pavyzdžiui, dalyvauja šv. miši aukoje tik tada, kai jausmas juos paskatina. Jiems atrodo, kad jausm nepalyd ti veiksmai Dievo

⁵⁹ J. Ch. Cooper , *Religion in the Age of Aquarius*, Philadelphia 1971, 144 psl.

⁶⁰ W. H. Clark , *Chemical Ecstasy, Psychedelic Drugs and Religion*, New-Yorkas 1969, 66 psl.

akyse netur vert s. Grei iausiai ir j supratimas Dievo yra apsup-
tas subjektyvizmo migl . Apskritai, akvarijaus amžiaus psychode-
linis tikintysis ieško išganymo apšvietos savo paties psych s labi-
rintuose. Jam tr ksta ne tik objektyvios žvalgos bet ir visuotinos,
atgailaujan ios meil s nuod mingam pasauliui. Šitokia psychode-
lijos forma krikš ionijai yra pati pavojingiausia, nes pametus kri-
tišk j prot yra labai lengva ištirpti jausmin s egzotikos katile.
Žodžiu, pakliuvus ekumenin s semantikos tinkl , socialinio tei-
singumo, laisv s ir pseudomistikos mitus, katalikybei gresia pavojus
virsti praeities pasaka. CBS televizijos programa (1973. XI.
29) ši galimyb pri m kaip tikrov . Už 20 met iš Romos kataliky-
b s paliksi s tik vienuoli b rys, atsiskyr s saloje prie Airijos kran-
t . Giedodami giesm «m s t v tik jimas dar gyvas», jie
bandys palaikyti mirštan ios kataliky b s gyvyb ⁶¹.

Žmogiškai kalbant, vienuoli giesm s krikš ionyb s neišgel-
b s. Jai reikalinga gr žti prie sintez s, kuri Dvasiai leist reikštis
visais žmogiškos prigimties poliais. Psychodelin s iškraipos išsi-
tiesins tik toje religijoje, kuri apims platoniškai-augustiniškus ir
aristoteliškai-tomistiškus elementus, kuri patenkins žmogaus prot
ir jausmus, kuri sujungs gamt , žmog ir Diev prasming vien .
Psychodelija šiandie sakyte sako, kad krikš ionijai sociologiniu
požvilgiu reikia kunigo (mokomojo autoriteto), teologo (intelektua-
lin s žvalgos) ir mistiko (visur Diev jau ian io žmogaus). Šie
visi elementai jungiasi pranc z j zuito Teilhard de Chardin
asmenyje ir vizijoje. Užtat jis gal t b ti pa ia ryškiausia šviesa
psychodelijos r kuose ir pa ia veiksmingiausia atliepa psychodelinio
misticizmo iššaukai.

Sutrauktin s pastabos

Nusak psychodelij kaip dirbtines s mon s skleidimo prie-
mones, band me jas aprašyti, paieškoti j priežas i , ir j takos
(neigiamos ir teigiamos) asmenybei ir krikš ionijai.

Pažym jome, kad psychodelija reiškiasi vairiais pavidalais :
narkotikais, elektrini bang smegenyse reguliavimu, okultizmu,
seksu, religine egzotika ir t.t. Šiandien psychodelija jau taip pa-
plitusi, kad galima kalb ti apie psychodelin kult r .

2. Kai kurios psychodelijos formos (chemin , technologicin)
randa riboto pritaikymo terapijoje. Tuo tarpu kiti jos pavidalai,
atrodo, yra protestas prieš racionalistin visuomen , alienacijos

---

⁶¹ Ch. T. Tart (Editor), *Altered States of Consciousness*, Garden City
1972. Svarbesni studij rinkinys su didžiule šios srities bibliografija.

išraiška ar traukimosi nuo tikrovės ženklai. Šiuo paskutiniu metu atveju psichodelij reikia laikyti kliuviniu asmenybės augimui.

3. Ieškodami psichodelijos priežasčių paminėjome atbukintą šią sistemą (perkrauto dirginimo išdava), visą pasiturintį šeimyninį gyvenimo stilių (jausmingą išraišką ir susilietimą su kultūriniais reliatyvizmų, pozityvines prielaidas mokslui ir filosofijai ir racionalizmui). Šie ir kiti veiksniai priveda prie emocinių ir dvasinių žmogaus dimensijų užgniaužimo. Psichodelijai reikėtų laikyti tokiomis, kad ir iškreiptomis, pastangomis išliuosuoti užslopintą asmenybės dalį.

4. Panašūs reiškiniai pastebimi ir krikščionijoje. Mat racionalizmas (teologijoje, etikoje, liturgijoje, bendruomeniniame Bažnyčios struktūroje) joje taip pat slopino individualinį, emocinį-mistinį religijos išraišką. Užtat psichodelijai ir ji siekia surasti betarpišką Dievą ir visatos pojūtį. Tai jau vienašališkas persimetimas jausmų kraštutinumui grasina krikščionijai egzotiniu humanizmu. Tuo pačiu metu psichodelijai skatina krikščionijai atstatyti lygsvorį tarp proto ir jausmų, tarp tikėjimo kontempliacijos ir protinio žvalgos (tarp kunigo teologo, ir mistiko šventojo). Šios lygsvorės idealumams laikams reikėtų laikyti Teilhard de Chardin asmeninio ir jo vizijos.

Prof. Dr. Antanas Paškus

PSYCHODELIA : ORIGINS, EXPRESSIONS AND
IMPLICATIONS FOR CRISTIANITY

by

Prof. Dr. Antanas Paškus

Summary

The purpose of this article is to point out certain psychedelic manifestations, their causes and their meaning for contemporary man and his religious institutions.

In the context of this study the term “ psychedelic ” is being used in a rather broad sense. It includes not only psychedolic drugs (LSD, DMT, DPT, marihuana ...) but other artificial means as well that facilitate the shift to altered states of consciousness. These include bio-feedback, electrical stimulation of the brain, meditation, various forms of joga, ocultism, exotic religious practises and some “ strange ” therapeutic techniques.

The roots of psychodelia seems to stem from overstimulation of sensoria (resulting in jades sensations), affective deficit, cultural relativism, positivism in behavioral sciences and rationalism in the 20th century civilization including organized religions. Thus the psychodelic is viewed as man's attempt to break through the cocoons within which he was inevitably encapsulated, to return to the mystery of human consciousness, and to refuse to remain a dull guest on this dark planet.

This current psychodelic revolt against the overemphasis of reason, the repressive institutionalism, the overstress of the theoretical and the material is to be considered as a healthy movement. Here, therefore, lies the positive aspect of the liberation of the personal and the mysterious in the life of the individual and in technological society. However, as far as the psychodelic refuses to accept the objective, the rational, the theoretical and the institutional aspects of human existence, it presents a threat to the person and society. Yet it seems that from this dialectical struggle between the extreme poles of human conditions certain new insights and more balanced life styles could emerge in the secular as well as in the Christian community.